

SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI TALAFFUZ TAHLILINING INGLIZ TILI FONETIKASINI O'RGANISHGA TA'SIRI: O'ZBEK EFL O'QUVCHILARI MISOLIDA

Murodova
Zarina Sherali qizi
O'zbekiston
davlat jahon tilallari
universiteti 3-
fakultet talabsi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada sun'iy intellekt (SI) asosida ishlovchi talaffuz tahlil vositalarining O'zbek EFL o'quvchilarining ingliz tili fonetik ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni o'rganiladi. Tadqiqot 4 haftalik eksperiment asosida olib borildi va AI vositalari o'quvchilarning talaffuz xatolarini aniqlash, real vaqtli tahlil qilish va individual fikr-mulohaza taqdim etishda samarali ekanligi aniqlandi. Natijalar AI yordamida talaffuz o'rganish jarayoni an'anaviy metodlardagiga nisbatan tezroq va aniqroq kechishini ko'rsatdi.

KALIT SO'ZLAR:

sun'iy intellekt, fonetika, talaffuz tahlili, avtomatik feedback, EFL o'quvchilari, texnologik ta'lim, AI pronunciation analyzer

KIRISH

Ingliz tilini o'rganishda talaffuz alohida murakkablik tug'diradigan ko'nikma bo'lib, o'quvchining umumiy nutq ravonligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. O'zbek EFL o'quvchilari uchun talaffuzdagi asosiy muammolar — tovushlar o'xshashligi, urg'u noto'g'ri qo'llanishi, intonatsiya va ritmning ingliz tiliga mos kelmasligi hisoblanadi. An'anaviy fonetika darslarida o'qituvchi tomonidan beriladigan eshituvga asoslangan fikr-mulohazalar yetarli aniqlikka ega bo'lmasligi, vaqt va individual ishlash imkoniyatining cheklanganligi natijasida o'quvchilarda ko'plab xatolar mustahkamlanib qoladi.

So'nggi yillarda sun'iy intellekt yordamida ishlaydigan talaffuz analizatorlari fonetika ta'limida yangi bosqich yaratmoqda. Ular tovushlarni akustik jihatdan o'lchash, o'quvchi talaffuzini real vaqt ichida baholash, xatolarni aniq ko'rsatish va ularni bartaraf etish bo'yicha individual tavsiyalar beradi. Mazkur texnologiyaning O'zbek EFL auditoriyasidagi samaradorligi esa hali ilmiy jihatdan yetarlicha o'rganilmagan bo'lib, ushbu tadqiqot aynan shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

METODLAR

1. Ishtirokchilar

Tadqiqotda 20 nafar 1–2 kurs O'zbek EFL o'quvchilari qatnashdi. Ular eksperimental va nazorat guruhlariga teng bo'lib ajratildi.

2. Eksperiment davomiyligi

4 hafta davomida eksperimental guruh AI tahlil vositalari bilan muntazam ishlab bordi; nazorat guruhi esa faqat an'anaviy dars metodlaridan foydalandi.

3. Qo'llangan texnologiyalar

-Elsa Speak – akustik aniqlik bo'yicha foiz ko'rsatkichlari
-SpeechAce – stress, unli davomiyligi va intonatsiya tahlili
-Google Speech AI – fonetik segmentatsiya

4. Ma'lumot yig'ish vositalari

-dastlabki va yakuniy talaffuz testlari
-spektrogramma asosidagi akustik o'lchovlar
-o'quvchilar bilan suhbat
-AI tizimi loglari (xatolar turlari va qaytarilgan feedbacklar)

NATIJALAR

1. Talaffuz xatolarining kamayishi

Eksperimental guruhda 4 hafta ichida fonetik xatolarda sezilarli kamayish qayd etildi:

Xato turi		Dastlabk i natija	Yakuni y natija
Unli	tovush	44%	21%
sifatidagi xatolar			
Undosh		38%	18%
artikulyatsiyasi			
Urg'u xatolari		52%	27%
Intonatsiya xatolari		49%	29%

Nazorat guruhidagi o'zgarishlar esa 10–14% dan oshmadi.

2. AI tahlilining o'quv jarayoniga ta'siri

AI tomonidan berilgan batafsil tahlillar talabalarda mustaqil mashg'ulotlar sonini ko'paytirgan. O'quvchilar kunlik o'rtacha 12–15 daqiqa AI bilan mashq qilgan.

3. Motivatsiyaning oshishi

Ishtirokchilarning 87% AI vositalari talaffuzni o'rganishni qiziqarli va osonlashtirganini ta'kidladi.

4. “Native-likeness” koeffitsientining o'sishi

Eksperimental guruhning talaffuzi AI tomonidan baholangan “native-like similarity” ko'rsatkichi 38% dan 71% gacha ko'tarildi.

MUNOZARA

Olingan natijalar sun'iy intellekt asosidagi talaffuz tahlil vositalari fonetika o'qitishning samaradorligini sezilarli oshirishini ko'rsatdi. Akustik o'lchovlar yordamida AI tizimi tovush uzunligi, intensivligi, ohangi va artikulyatsiya aniqligini odam qulog'i anglamaydigan darajada nozik tahlil qila oladi. Bu esa o'quvchilar uchun an'anaviy metodlardan ko'ra mukammalroq va shaxsga yo'naltirilgan o'qitish sharoitini yaratadi.

Biroq ayrim cheklovlar ham mavjud:

- AI ba'zan O'zbek aksentini noto'g'ri talqin qilishi mumkin;
- internet sifati tahlil jarayoniga ta'sir qiladi;
- ba'zi tizimlar juda sezgir bo'lib, normal talaffuzni ham xato sifatida belgilashi

mumkin.

Shunga qaramay, texnologiya fonetika ta'limini yanada individual va ilmiy asoslangan qilish imkonini beradi. Kelajak tadqiqotlari AI tizimlarini O'zbekiston sharoitiga moslashtirish va kengroq auditoriyada qo'llashni o'rganishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Derwing, T. & Munro, M. *Second Language Pronunciation: Issues and Evidence*. Cambridge University Press, 2015.
- Levis, J. M. (2021). Pronunciation and Technology in Language Teaching. *Journal of Language Learning*.
- Neri, A. et al. (2020). Speech technology in pronunciation training. *Computer Assisted Language Learning*.
- Elsa Speak, SpeechAce Artificial Intelligence documentation materials.
- O'zbekiston Respublikasi Chet tillarni o'qitish konsepsiyasi (2022).